

A sztrájkhoz való jog mint alkotmányos alapjog: tézisek és dilemmák

I. Az országgyűlési biztos sztrájkjogi projektjének alapvonásai

A sztrájkhoz való jog kérdéseivel foglalkozó, 2008 őszén indult alapjogi projekt már a negyedik az ombudsman ún. proaktív projektjeinek sorában. A projekt menetét önálló elvi tézissor és az azt kiegészítő problématerkép segíti: ezekben gyűjtöttük össze és rendszereztük a hazai sztrájkjog leginkább neuralgikusnak tekinthető pontjait. Az ombudsmani szerepvállalás a sztrájkhoz való jog szociális jogi jellegéhez és meghatározó munka-, illetve magánjogi karakteréhez igazodik, ami azt jelenti, hogy a direkt jogvédelem helyett főként az egyes alapjogi dilemmák feltérképezésére, a szereplők közötti koordinációra, a párbeszéd fórumának megteremtésére koncentrálnia.

A projekt elindítását – a téma aktualitása mellett – indokolták a szabályozásban tetten érhető hiányosságok és bizonytalanságok, az alapjogi dogmatika részbeni kidolgozatlansága, továbbá az állampolgárok jogtudatosságának hiánya. Konkrét apropót szolgáltatott a közszolgáltatásokat nyújtó szerveknél (különösen a személyszállítást végző társaságoknál) a közelmúltban lezajlott – és a közeljövőben is prognosztizálható – sztrájkok, amelyek a társadalom jelentős részét érintik, bizonyos esetekben jelentős érdeksérelmeket, akár alapjog-sérelmeket is okozva. A sztrájkjogi projekt problématerkép kialakításának alapját képezték az állampolgári panaszok, illetve a részben ezekre épülő átfogó, hivatalból indított vizsgálatok.

Az országgyűlési biztos valamennyi alapjogi projektjének egyik vezérfonala az állampolgári jogtudatosítás és az aktív közvélemény-formálás. A sztrájkjog esetében is meghatározó az állampolgárok tájékoztatása az alapjog „filozófiájáról”, ám ezen kívül gyakorlati kérdésekről is: mihez van joguk, kihez fordulhatnak, honnan kell kapniuk tájékoztatást, megillettheti-e őket kompenzáció (kártalanítás), stb.

Írásunk elsősorban a közszolgáltatást végző szerveknél zajló sztrájkok alapjogi kérdéseire fókuszál, amelyek természetesen csupán egyetlen részét képezik a sztrájkjog ombudsman által vizsgálható problémaköreinek. Egyéb kérdések, így például a sztrájkjog korlátozásának és kizárásának problémaköre, valamint az ezzel kapcsolatos pénzügyi vagy egyéb kompenzáció kérdése, a további tanulmányok tárgyát képezi.

II. Elméleti alapvetés a nemzetközi értelmezés nyomán

Az alapjogok dogmatikai rendszerébe illesztve a sztrájkjog az ún. második generációs, gazdasági, szociális és kulturális jogok közé tartozik, szorosan kapcsolódik a munká-

hoz való joghoz, ezen belül is a szakszervezeti jogok,¹ a munkavállalók szervezkedési és érdekérvényesítési jogainak körébe helyezhető el. Ezt a szerkezeti elhelyezést követik a nemzetközi egyezmények is: a Gazdasági Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya² (GSZKJNE) a szakszervezeti jogok között, a sztrájkjogot nemzetközi szinten elsőként deklaráló Európai Szociális Karta³ (ESZK) a gazdasági érdekérvényesítésről szóló cikk keretében szól a sztrájkhoz való jogról. A sztrájkjog alapjogi dokumentumokban történő rögzítése mellett – azoknak tömör megfogalmazására, valamint a sztrájkjog gyakorlásának sokrétű problémarendszerére – nagy jelentőségű a különböző nemzetközi jogalkalmazói fórumok jogfejlesztő szerepe. Ezek közül kiemelhető az ILO (Nemzetközi Munkaügyi Szervezet) és a Szociális Jogok Európai Bizottsága (SZJEB).

A sztrájkjog szociális jogi jellegéből következik, hogy keretei, gyakorlása és korlátai valamennyi államban szerves kapcsolatban állnak az adott ország gazdasági és szociálpolitikai karakterével, alkotmányos struktúrájával, valamint politikai hagyományaival. Az egyes európai országok által kialakított sztrájkjogi szabályozás és gyakorlat ezért oly mértékben eltérő, hogy – részletes összehasonlítás helyett – érdemes inkább az európai sztenderdeket és jogalkalmazást tanulmányozni. Az Európa Tanács jogalkalmazó szervei (Emberi Jogok Európai Bírósága, SZJEB) mellett az Európa Parlament Közgyűlése is foglalkozott már a sztrájkjog problémakörével. 2005-ben a Közgyűlés határozatot fogadott el a „lakosságot alapvetően érintő” szolgáltatásokkal, a sztrájkkal és ennek gazdasági hatásaival összefüggésben, amelyben felszólította a részes államokat, hogy (többek között):

- mérjék fel az ilyen sztrájkok direkt és indirekt gazdasági hatásait;
- hangolják össze a belső jogi szabályait ezen a téren;
- használják ki az ESZK által nyújtott lehetőségeket a megfelelő szabályozás kialakítására.

Anélkül, hogy a sztrájkjog hagyományosan említett gazdasági-szociális jogi jellegét kétségbe vonnánk, érdemes megjegyezni, hogy az nem tekinthető tipikus szociális jognak, mi több gyakorlásának módja miatt még alapjogi jellege is sajátos.

a) A szabadságjogok, ezen belül is a gazdasági szabadságok köréhez közelíti a sztrájkjogot az állam szerepe, amely alapvetően negatív, elsődleges az alapjog-gyakorlás tiszteletben tartása és a jogszabályi keretek meghatározása, nem pedig a pozitív kötelezettségek. Az SZJEB több alkalommal is kimondta, hogy az állam beavatkozása a sztrájkba csak akkor megengedett, amennyiben megfelel az ESZK 31. cikkében előírtaknak: jogszabályban meghatározott olyan megszorítás és korlátozás, amelyek egy demokratikus társadalomban mások jogainak és szabadságjogainak vagy a közérdek, a nemzetbiztonság, a közegészségügy vagy a közérkölc védelmében szükségesek. Az állami szabályozás tehát csak kivételes esetben érintheti, korlátozhatja a munkáltatók és munkavállalók érdek-

¹ Vö. Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok. *Alkotmányjog II.*, Budapest, 2008, Osiris Kiadó.

² Az 1976. évi 9. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmánya 8. cikke.

³ Az 1999. évi C. törvénnyel kihirdetett Európai Szociális Charta 6. cikke.

összeütközésének folyamatát.⁴ Ennek oka nem utolsó sorban az, hogy a sztrájkjog a munkajogviszonyon belül, vagyis – az uralkodó álláspont szerint – elsősorban magánjogi jellegű keretek között érvényesül. A magánjog pedig alapvetően a felek rendelkezései által meghatározott jogterület.

Mindezek ellenére a sztrájkjog természetesen nem tekinthető valódi szabadságjognak, mivel

- eleve csak korlátok között érvényesülhet, sőt bizonyos esetekben a teljes elvonása sem jelent alapjogsértést, az állam „nemtevési kötelezettség” helyett szigorú szabályozással formálhatja a joggyakorlás kereteit;
- célbeli megkötöttség jellemzi, mert csak gazdasági és szociális érdekeket szolgálhat.

b) A sajátos alapjog-gyakorlási mód azt jelenti, hogy – egyéb alapjogokkal ellentétben, amelyek elsődlegesen az állammal vagy annak szerveivel szembeni védelmet testesítenek meg az egyén számára – a sztrájkjog a munkáltatóval szembeni fellépés lehetőségét biztosítja. A sztrájkjog alapjául szolgáló jogviszony ennek megfelelően nem közhatalmi viszony, hanem – ahogy már említettük – a magánjog területéhez tartozó, szerződésen alapuló munkaviszony, illetve egyéb munkavégzésre irányuló jogviszony (a továbbiakban együtt: munkaviszony). A sztrájkjog ennek megfelelően leginkább az ún. „horizontális hatás” keretében érvényesülő alapjog, vagyis magánszemélyek közötti viszonyokban jelenik meg.

A sztrájkjog tartalma abban áll, hogy a munkavállalók a munkáltatóval felmerülő érdekkonfliktus esetén, kollektív módon nyomást gyakorolnak a munkáltatóra úgy, hogy a munka rendes menetét valamely módon megváltoztatják. Érdekes azonban megjegyezni, hogy kifejezetten problémás a „munkáltató” meghatározása abban az esetben, amikor a tulajdonos elválik a munkáltatótól, illetve az annak képviselőjére jogosult menedzsmenttől, miközben a menedzsment a döntésében nem független a tulajdonostól. Ez a helyzet állhat elő tipikusan az állami tulajdonú vállalatok, vállalkozások esetében, amely számos közszolgáltatóra is igaz. Ezekben az esetekben a sztrájk formális célpontja jogilag a munkáltató, ám valódi döntési jogkörrel a háttérben lévő tulajdonos rendelkezik. Így a munkáltatóval szembeni sztrájk nem érheti el a célját, hiszen a menedzsmentnek sokszor eleve nem áll módjában a követelés teljesítése.⁵

Tekintettel arra, hogy a sztrájk valójában gazdasági és társadalmi hátrányok szándékos előidézésére irányul, a társadalmi együttélés és a piacgazdaság működésére tekintettel nyilvánvalóan – a nemzetközi gyakorlatban is elfogadottan – csak végső eszközként kerülhet alkalmazásra a munkaügyi konfliktusok megoldásában, illetve a munkavállalók érdekeinek védelmében. Ezt az ultima ratio jelleget eljárási szabályok, valamint a sztrájkban érintett felek magatartását meghatározó előírások biztosítják.⁶ A jog fogal-

⁴ Kovács Erika: The Right to Strike in the European Social Charter. *Comparative Labour Law and Policy Journal*, 2005. Vol. 26. No. 445. 461-462.

⁵ Képlékeny sztrájkjog I. (2003/5 – Praktikum) A Munkaadó Lapja, IX. évfolyam 5. szám.

⁶ Képlékeny sztrájkjog I. (2003/5 – Praktikum) A Munkaadó Lapja, IX. évfolyam 5. szám.

milag csak kollektív módon gyakorolható, a munkavállalókat, az Sztv. szóhasználatával élve a „dolgozókat” mint csoportot illeti meg. Nem fogadható el ezért sztrájknak az egyéni (egyszemélyes) munkabeszüntetés. Ezt az álláspontot osztja a Legfelsőbb Bíróság is, amely egy konkrét ügy kapcsán rámutatott arra, hogy egyetlen dolgozó munkabeszüntetése nem minősíthető sztrájknak, azt a munka megtagadásának kell tekinteni.⁷

III. A sztrájkjog magyar szabályozása

Az Alkotmány 70/C. § (2) bekezdése kimondja, hogy a sztrájkjogot az ezt szabályozó törvények keretei között lehet gyakorolni. E rendelkezés szorosan kapcsolódik a 70/C. § (1) bekezdéséhez, amely alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy gazdasági és társadalmi érdekeinek védelme céljából másokkal együtt szervezetet alakítson, vagy ahhoz csatlakozzon. A sztrájkról szóló – még a rendszerváltás előtt született – 1989. évi VII. törvény igen lakonikusan, mindössze hét szakaszban rögzíti a sztrájkjog legelemibb kereteit. A törvény rövidege, számos helyen kijátszható rendelkezései nyomán több olyan probléma tárható fel, amely neurálgikus pont lehet a „sztrájkgyakorlat” vonatkozásában.

A felmerülő kérdések közül azonban nem mindegyik tartozik az országgyűlési biztos hatáskörébe, szem előtt kell tartani továbbá azt, hogy melyek egyeztethetőek össze a biztos kiemelt alapjogvédő feladatával. Ehelyütt ezért csak az egyik olyan a kérdéskört emelnénk ki, amelyek tekintetében az ombudsmani hatáskör vitathatatlan, és amely elősegíti az alapjogok minél teljesebb körű érvényesülését, valamint rendeltetésszerű, visszaélésmentes gyakorlását.

A törvényi szabályozás mellett az Alkotmánybíróság (AB) gyakorlatát is indokolt érinteni a sztrájkjog tárgyalásakor. Az AB 673/B/1990. AB határozatában⁸ vizsgálta felül a sztrájktörvény azon rendelkezését, amely szerint az igazságszolgáltatási szerveknél a sztrájk kizárt. A testület szerint a sztrájkjog a munkaviszonyban állók részére jelent biztosítékot. „Alapvető jogelv, miszerint mindenki úgy és olyan mértékben gyakorolhatja saját jogait, hogy ennek során mások jogait ne sértse.” Az igazságszolgáltatás tagjainak a sztrájkja mások alapvető jogainak [az Alkotmány 70/K. §, 57. § (1) bekezdése] érvényesítését veszélyeztetné, súlyosabb esetben ténylegesen megakadályozhatná. Ezért az AB az igazságszolgáltatás tagjai sztrájkjogának a korlátozását nem tartotta alkotmányellenesnek.

Az AB ezután 2006-ban, a 88/B/1999. AB határozatban foglalkozott ismét az alapjoggal, amikor azt vizsgálta, hogy van-e alkotmányos indoka annak, hogy az Sztv. a fegyveres erőknél, a fegyveres testületeknél és a rendészeti szerveknél megtiltja a sztrájkot, kizárva ezzel az e szerveknél dolgozó köztisztviselők és közalkalmazottak sztrájkjogát is. Az AB mindezeket figyelembe véve azt állapította meg, hogy a „teljes” sztrájktilalomnak alkotmányos indoka van.

⁷ Legfelsőbb Bíróság Mfv. I. 10.998/1995. sz.

⁸ A határozat 1992-ben került kiadásra.

Az AB sztrájkjoggal kapcsolatos megállapításai értelmében:

- a) az állam a sztrájkhoz való joggal kapcsolatban nagyfokú szabályozási autonómiával bír, ami kiterjed mind a sztrájkjog korlátozására, mind az intézményvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeire is;
- b) sajátos alapjog-korlátozási szisztéma érvényesül: a sztrájkhoz való jog korlátozásának alkotmányossága csak akkor vizsgálható a szükségességi-arányossági teszt keretében, ha a jogalkotó a sztrájkhoz való jogot (meghatározott alanyi körnél) teljes mértékben elvonná;
- c) a sztrájkhoz való jognak, mint szociális jognak kiterjedt objektív intézményvédelmi oldala van: az államnak szervezeti és jogi értelemben biztosítania kell a joggyakorlás tényleges feltételeit, kereteit.

IV. Az országgyűlési biztos hatáskör-értelmezése a sztrájkjogot érintő panaszokkal összefüggésben és a sztrájkjoggal versengő alapjogok köre

A munkaviszony keretében felmerülő jog- és érdeksérelmek gyakran jelentős mértékben érintik a munkavállalók alapvető jogait is, e sérelmek mégis rendszerint a munkaügyi bíróság, illetve egyéb jogvédő szervek (amelyek közül kiemelést érdemel az Egyenlő Bánásmód Hatóság) hatáskörét képezik. Ennek oka, hogy az Obtv. 16. § (1) bekezdésében rögzített hatásköri szabályok szerint az országgyűlési biztos csak hatóságok vagy közszolgáltatást nyújtó szervek által okozott alapjogi visszásság (vagy ennek veszélye) esetén járhat el. Amennyiben a munkaviszonyon belül (vagyis a munkavállaló és a munkáltató között) merül fel alapjogsérelem vagy ennek veszélye, a munkavállaló a munkáltatót nem jelölheti meg hatóság vagy közszolgáltatást nyújtó szervként, mivel a munkaviszonyban az egyébként hatóságnak vagy közszolgáltatást nyújtó szervnek minősülő szervezetek sem e minőségükben vesznek részt. Mivel a munkaviszony keretei között a munkáltató is egyszerű magánjogi szereplőnek minősül, a munkaviszonyon belül felmerülő sztrájk háttérében tehát sem hatósági, sem közszolgáltatási viszony nem áll fenn munkavállaló és munkáltató között. A munkaviszonyon belül keletkező jog- és érdeksérelmeket ezért az országgyűlési biztos következetes gyakorlata szerint, hatáskör hiányában elutasítja.

Az országgyűlési biztos gyakorlatának azonban figyelemmel kell lennie arra a sajátos helyzetre, hogy a sztrájk, mint a nyomásgyakorlás eszköze egyes esetekben szükségképpen hátrányt okozhat a munkajogviszonyon kívül eső személyek körének is. Ez a hátrány a gyakorlatban azokkal a szervezetekkel kapcsolatban jelenik meg, amelyek tevékenysége a lakosságot alapvetően érinti, vagyis, amikor közszolgáltatásokat ellátó (ritkábban hatósági jogkört gyakorló) szervek munkavállalóinak sztrájkjáról van szó.

Az eddigi „sztrájktörténelem” egyes eseményeit áttekintve a lakosság számára nyújtott szolgáltatásokat jelentősen érintette (csökkentette vagy felfüggesztette) a vasúti, illetve közúti személyszállítást végző szervezetek dolgozói, a köz- és felsőoktatásban dolgozók, továbbá az egészségügyi foglalkoztatottak által folytatott sztrájk. Mivel a lakossággal szemben a

sztrájkjal érintett szervek, szervezetek már egyértelműen hatósági jogkört gyakorlóként, illetve közszolgáltatást nyújtóként lépnek fel, az e dimenzióban keletkezett alapvető jogokkal összefüggő visszasságok gyanúja már megalapozhatja az országgyűlési biztos hatáskörét. Az ombudsmani tevékenység irányai tekintetében tehát a sztrájk többdimenziós értelmezése teremti meg a jogvédő fellépés lehetőségét. A sztrájkjogi kérdések horizontális (munkavállalók és munkaadó viszonya) vizsgálata helyett a hangsúly a vertikális vonalra (a sztrájkoló dolgozók, valamint a közszolgáltató és a lakosság) helyeződik át.

A hatáskör tisztázása mellett, a lefolytatott vizsgálatokkal kapcsolatban azt is fontos volt előzetesen megvizsgálni, hogy valóban alapjogok válnak-e érintetté a sztrájkjal kapcsolatban, illetve amennyiben igen, ezek érintettsége közvetlen vagy közvetett módon valószínűleg meg. Az első kérdés megválaszolásához kiindulópontot adhat a jogszabály, illetve az alkotmánybíróági értelmezés.

1. A lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jog [Alkotmány 70/D. §] és a művelődéshez való jog keretében biztosított oktatáshoz való jog [Alkotmány 70/F. §] alapjogi jellege vitathatatlan, közvetlen érintettségük pedig egyértelműen megállapítható az egészségügyben, illetve a közoktatásban foglalkoztatottak sztrájkja esetén.

2. A személyszállítást végző szervezetek sztrájkja a közlekedéshez való jogot érinti, amelynek alapvető jog jellegét az AB értelmezése alapozza meg.⁹ Az AB a 60/1993. (XI. 29.) határozatában a szabad mozgáshoz való jog [Alkotmány 58. §] alkotmányos tartalmát úgy értelmezte, hogy „[a] szabad mozgáshoz való jog a helyváltoztatáshoz való jog szabadságát jelenti. A magyar alkotmány a közlekedés szabadságát külön nem nevesíti, de a szabad mozgáshoz való jog magában foglalja a járművön vagy járművel való helyváltoztatás, a közlekedés szabadságát is.”

3. A magyarországi gyakorlatban ugyan még nem merült fel, de elképzelhető az egészséges környezethez való jog [Alkotmány 18. §, 70/D. § (2) bekezdés] sérelme pl. a hulladékszállítók sztrájkja esetén, vagy a szociális biztonsághoz való jog [Alkotmány 70/E. §] sérelme a szociális ellátásban dolgozók sztrájkja esetén. Az egyes nevesített alapvető jogokat magában foglaló, általános értelemben vett közszolgáltatáshoz való jog alapjogi jellege nem tisztázott.

Mindezekon kívül számos más alapvető jog közvetett érintettsége megállapítható, ezek esetében azonban feltétlenül szükséges körülhatárolni az ombudsmani vizsgálatok terjedelmét, mivel a túlságosan tág értelmezés a biztos fellépését parttalaná teheti.¹⁰

⁹ A 60/1993. (XI. 29.) AB határozatban az Alkotmánybíróóság kimondta, hogy az Alkotmány a közlekedés szabadságát külön ugyan nem nevesíti, de a szabad mozgáshoz való jog magában foglalja a járművön vagy járművel való helyváltoztatás, a közlekedés szabadságát is.

¹⁰ Tekintettel arra pl., hogy a mozgásszabadság számos alapvető jog gyakorlásának előfeltétele, minden ezzel érintett joggal összefüggésben megállapítható lenne a közvetett visszasság.

V. A sztrájkjog gyakorlásának és a közszolgáltatások nyújtásának összefüggései

A sztrájkjog gyakorlása és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés valójában tehát alapjogok (pl. a sztrájkjog kontra mozgásszabadság) kollíziójaként, egymással való versengésként határozható meg. A jogalkotó az Sztv.-ben a jogok és érdekek gondos mérlegelése nyomán rögzítette, hogy a lakosságot alapvetően érintő tevékenységet végző szolgáltatónál a sztrájkjog csak úgy gyakorolható, hogy az az elégséges szolgáltatás biztosítását nem gátolja. Az Sztv. elégséges szolgáltatásra vonatkozó rendelkezése azonban a jogszabály egyik legtöbb gyakorlati problémát felvető normája. A még elégséges szolgáltatás mibenlétéről, mértékéről, a meghatározásánál irányadó szempontokról ugyanis sem a sztrájktörvény, sem pedig annak indokolása nem tartalmaz semmilyen eligazítást.

Tovább növeli e kérdésben a bizonytalanságot, hogy még azoknak a munkáltatóknak a köre is bizonytalan, amelyeknél követelmény e szolgáltatás sztrájk alatti fenntartása, mivel a jogszabályban lévő felsorolás csak példálózó jellegű. (Eszerint a lakosságot alapvetően érintő tevékenységet végeznek, különösen: a közforgalmú tömegközlekedés és távközlés, továbbá az áram-, a víz-, a gáz- és egyéb energiaszolgáltató szervezetek.) Ugyanakkor magának a törvénynek az indokolása is hangsúlyozza, hogy „adott esetben” egyéb tevékenységet (például óvodáskorúak, tanulók felügyeletét) is e körbe lehet sorolni. Az ILO iránymutatása szerint¹¹ a lakosságot alapvetően érintő tevékenység körébe tartozik minden olyan tevékenység, amely nélkül az élet, a biztonság vagy az egészség kerülne veszélybe.¹² Természetesen a sztrájk elhúzódása vagy kiterjedése egy eredetileg „általános szektorban” is megalapozhatja a lakosság alapvető érintettségét.¹³

Az elégséges szolgáltatás fogalma utóbbi hónapokban lezajlott sztrájkok során különösen nagy hangsúlyt kapott, elsősorban abban a vonatkozásban, hogy az érintett felek nem tudtak megegyezni az elégséges szolgáltatás mértékéről, markáns érdekellentétük következtében gyakran alakult ki e kérdésben patthelyzet közöttük. Erre tekintettel mindenképpen szükséges lenne alternatív megoldások kidolgozása, amely arra sarkallná a résztvevő feleket, hogy az elégséges szolgáltatásokról megállapodjanak, vagy legalább általános elveket fektessenek le, amelyeket sztrájk esetén bázisként alkalmazhatnak. Az ILO azt is kívánatosnak tartja, hogy a felek arra az esetre, ha nem tudnának megállapodni a még elégséges szolgáltatásról, előre gondoskodjanak egy közös vagy egy független

¹¹ Freedom of Association. Digest of decisions and principles of the Freedom of Association Committee of the Governing Body of the ILO 2006.

¹² Ezek alapján a lakosságot alapvetően érintő szolgáltatás a kórház, az elektromosság biztosítása, a vízellátás, a telefonhálózat működtetése, a rendőrség, a honvédelem, a tűzoltóság, a börtönök működése és a légi irányítás. Nem minősül lakosságot alapvetően érintő szolgáltatásnak pl. a rádió és tévé, a bankok, a számítógépes szolgáltatások, általában a szállítás, a vasút, a metró, a légiutas-szállítás, a posta és az oktatás területe.

¹³ Erre példaként szolgálhat a repülőtéri sztrájk. A reptéri szolgáltatások nyújtása (egyelőre) nem tartozik az alapvető közszolgáltatások körébe, ám elhúzódó reptéri sztrájk esetén felmerülhet például az élelmiszerellátás elégtelensége.

testület felállításának lehetőségéről, amely gyorsan és formalítások nélkül vizsgálja meg a kérdést, és amely felhatalmazást kap kötelező döntés meghozatalára.¹⁴

Az elégséges szolgáltatás meghatározatlanságának tipikus gyakorlati problémáira mutatott rá a 2007 végén lezajlott vasutassztrájkjal kapcsolatos panaszok alapján a sztrájkjogi projekt keretében indított átfogó ombudsmani vizsgálat. A vizsgálat tapasztalatait összegző jelentésében a biztos megállapította, hogy a jogállamiság elvéből eredő jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okoz, illetve a mozgásszabadság részét képező szabad közlekedéshez való alkotmányos alapjog sérelmének közvetlen veszélyét hordozza magában az, hogy a tömegközlekedési dolgozók sztrájkja esetén a lakosság azért esik el teljes egészében a tömegközlekedési közszolgáltatás igénybevételének lehetőségétől, mert a még elégséges szolgáltatás meghatározására hivatott feleknek – a jogi szabályozás hiányosságaira visszavezethetően – a megállapodás megkötése nem áll érdekében. A visszásság orvoslása érdekében az ombudsman felülvizsgálati és jogalkotási kezdeményezéssel élt a közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter és az igazságügyi és rendészeti miniszter irányába.¹⁵

A sztrájkjog gyakorlásának biztosítása a jogok és érdekek felelős összemérését, nem egyszer kényes egyensúlyozást követel meg a jogalkotótól és jogalkalmazótól. Reményeink szerint az e tanulmányban röviden felvázolt elméleti alapvetések, a bemutatott nemzetközi és hazai sztenderdek segíthetnek a gyakorlatban megoldatlanul maradt kérdések alapjogbarát és cizellált megválaszolásához, a további problémák hatékony megelőzéséhez.

¹⁴ Képlékeny sztrájkjog I. (2003/5 – Praktikum). A Munkaadó Lapja, IX. évfolyam 5. szám.

¹⁵ OBH 5649/2007. számú jelentés. A 2007. december 17-én lezajlott általános vasúti sztrájk számos járatkimaradást, vonatkésést, útvonal-rövidülést okozott a MÁV-START Zrt. által üzemeltetett menetrendszerinti közlekedésben. A járatkimaradások miatt többen fordultak panasszal a biztoshoz. A szolgáltató a járatkimaradások miatt az előre megváltott jegyek árából ugyanis csak akkor adott visszatérítést, ha a vonat helyett más tömegközlekedést, például a Volánbusz járatait vettek igénybe. A panaszosok, akik olyan településen éltek, ahova a vasúton kívül más tömegközlekedési eszközzel nem lehet eljutni, elestek a visszatérítés lehetőségétől, többletköltségeiket nem térítették meg.